

Ob sedemdeseti obletnici izdajanja Revije za kriminalistiko in kriminologijo

Gorazd Meško¹

Pričujoči pregled revije sem zasnoval po prebiranju digitaliziranih številke revije. Revijo poleg tiskane izdaje bralcem predstavljamo tudi v odprtem dostopu na spletni strani izdajatelja, slovenske policije. Ob pregledu vsebin revije so privreli spomini iz preteklosti, kot na primer, kako sem kot študent z zanimanjem bral revijo (sredi osemdesetih let prejšnjega stoletja me je knjižničarka v kranjski knjižnici vedno obvestila, ko je v knjižnico prispela nova številka Revije za kriminalistiko in kriminologijo). Prebiranje digitaliziranih številke revije me je popeljalo tudi v čase prvih srečanj s kolegi z Inštituta za kriminalologijo in prvih stikov s profesorjem dr. Janezom Pečarjem, kolegicama iz knjižnice Marinko Milenković in Ivanko Sket ter drugimi raziskovalci. Spominjam se tudi prvega stika z uredništvom revije, ko sem kot podiplomski študent poslal v presojo za objavo enega izmed svojih prvih člankov. Z negotovostjo in nemiro sem čakal na mnenje recenzentov in urednika. Takrat si nisem predstavljal, da bom čez slabih deset let član uredniškega odbora in še deset let kasneje urednik Revije za kriminalistiko in kriminologijo.

V letu 2019 smo zakorakali v 70. leto izdajanja Revije za kriminalistiko in kriminologijo. Prvih deset letnikov revije »Kriminalistična služba« je označevalo publikacijo, ki je bila namenjena predvsem praktikom na področju preiskovanja kriminalitete, s poudarkom na analizi primerov iz prakse in razvoju kriminalistične stroke, nekaj pa je bilo tudi kriminoloških člankov. Prehod iz revije Kriminalistična služba v Revijo za kriminalistiko in kriminologijo so uredniki širjenje področja tudi na kriminološko pospremili z naslednjimi besedami:

»Revija Kriminalistična služba stopa v deseto leto svojega izhajanja. V tem času je doživela pomemben razvoj. Iz prvoletne revije, ki je obravnavala predvsem konkretne primere iz kriminalistične prakse in ob njih učila naše organe, se je v zadnjih treh letih razvila v znanstveno kriminološko in kriminalistično glasilo. Ne zapira se več le v krog naših uslužbencev, marveč je dostopna vsem, ki se zanimajo za kriminološke probleme. Zato njen naslov ni več ustrezen sedanji razvojni stopnji,

*vsebinski in namenu revije. Odločili smo se, da revija prevzame dosedanja podnaslov. Odslej se bo torej imenovala **Revija za kriminalistiko in kriminologijo**. S tem smo hoteli obdržati tudi kontinuiteto revije in bo označevanje letnikov teklo naprej. Še nadalje si bomo prizadevali, da bi krog naših sodelavcev čim bolj razširili in da bi naše bralce seznanjali z domačimi ter tujimi kriminološkimi in kriminalističnimi dosežki. Naše delo bomo nadaljevali v zavesti, da s tem prispevamo k razvoju naše še mlade kriminološke znanosti in k njeni afirmaciji doma in v svetu.«*(Uredništvo, 1959)

V Reviji za kriminalistiko in kriminologijo sledimo ideji uredništva iz leta 1959, da je naslednica revije Kriminalistična služba, o čemer priča tudi njeno številčenje, ki se z novim naslovom ne začne na novo, ampak se le nadaljuje (1959, letnik deset in ne ena). To je značilno tudi za številne druge nacionalne in mednarodne revije, ki so spremenile svoje ime. Bolj pomemben od številčenja pa je vsebinski vidik in dejstvo, da se zavemo prispevka revije k razvoju kriminalistične in kriminološke stroke ter razvoju znanosti, pri čemer je treba poudariti vlogo posameznikov in institucij, ki so prispevale k novim razumevanjem odklonskosti, kriminalitete in odzivanja nanjo. Revija priča, da je bilo opravljenega veliko dela v razvijanju prakse preiskovanja in raziskovanja kriminalitete, saj so bila o tem objavljena številna dela. Poleg znanstvenih člankov je revija vsebovala rubrike Iz prakse, Pogledi, Izkušnje iz tujine, Prevodi in Zapisi ter Prikazi knjig, kar je vsa leta izjemno bogatilo vsebino revije. Bralci so bili redno obveščeni tudi o novi kriminološki literaturi v dveh specialističnih knjižnicah s tega področja – Inštituta za kriminologijo in Ministrstva za notranje zadeve. Razvoj revije pozna vsak raziskovalec, ki je poglobljeno preučeval slovensko kriminološko literaturo in literaturo sorodnih disciplin kot sopotnico raziskovalnega dela, predvsem na Inštitutu za kriminologijo pri Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani, njenih družboslovnih in naravoslovnih fakultetah ter Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru in njenih predhodnicah.

Ponovni pregled revije in prispevkov mi je utrdil prepričanje o pomembni vlogi uglednih slovenskih strokovnjakov, ki so oblikovali generacije raziskovalcev, kriminalistov, policistov, tožilcev in sodnikov ter drugih družbenih nadzorovalcev, saj je bila revija pomembno študijsko gradivo, pa tudi gradivo na številnih usposabljanjih za praktike.

¹ Dr. Gorazd Meško, redni profesor za kriminologijo, predstojnik Inštituta za varstvoslovje na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru in urednik Revije za kriminalistiko in kriminalistiko od leta 2010, Slovenija. E-pošta: gorazd.mesko@fvv.uni-mb.si

Janez Pečar (1969) je v uvodniku ob dvajsetletnici revije med drugim zapisal: »Začetek najbrž ni bil lahak, posebno zato ne, ker kriminalistični, še bolj pa miličniški kader nista imela izkušenj, niti preteklosti, kakršno imajo nekatere druge policije, ki iz roda v rod prenašajo tradicijo, in ne samo to, marveč zlasti še izkušnje, strokovno usposobljenost, svojo etiko in moralni kodeks, ugled in spoštovanje ter zaupanje javnosti v policijske organizacije.« Pečar (1969) ugotavlja tudi, da so k razvoju Revije za kriminalistiko in kriminologijo tedaj največ prispevali sodelavci Inštituta za kriminologijo, edinega znanstvenega inštituta s področja kriminologije v Sloveniji v tedanjem času. V zadnjih dvajsetih letih smo nadaljevali s tradicijo urejanja revije in se trudili slediti svetovni znanosti, poleg tega pa bogatiti slovensko kriminološko misel in razvijati raziskovanje ter objavljane prispevkov s področja kriminalistike. V zadnjem obdobju je opaziti vpliv tudi drugih visokošolskih institucij, predvsem pa sodelavcev Inštituta za varstvoslovje (Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru), ki se je v zadnjih letih okrepil in razvil v nacionalni in mednarodni raziskovalni center. Ta poleg obravnavanja številnih kriminoloških in kriminalističnih tem raziskuje sodobne oblike policijske dejavnosti, izvaja pa tudi raziskovanje na področju penologije in legitimnosti sistema formalnega družbenega nadzorstva, zagotavljanja varnosti v lokalnih okoljih, kibernetske varnosti in nedržavnega varstva.

V uvodniku Revije za kriminalistiko in kriminologijo ob 50. obletnici revije je Janez Pečar (1999) poudaril vlogo revije po drugi svetovni vojni pri spremljanju razvoja kriminologije, njeno vlogo pri informiranju strokovne javnosti na področjih psihologije, psihiatrije, kazenskega prava, sociologije, penologije in viktinologije, policijskih znanosti in sodne medicine, politične ekonomije, politologije, biologije, antropologije, socialnega dela, kriminalne preprečitve, socialne pedagogike in še česa. To delo je opravljalo omejeno število piscev s specialističnimi znanji, kar je vplivalo na razvoj kriminologije in kriminalistike na Slovenskem. V zadnjih dvajsetih letih so med avtorji člankov še varstvoslovci in strokovnjaki s področja kibernetske varnosti, v številkah v angleškem jeziku pa tudi z različnih celin.

Članki, ki so bili objavljeni v reviji, so pomembni dosežki piscev in same revije za razvoj razprav o družbenem nadzorstvu in znanstvenem delu na področju kriminologije in sorodnih znanosti, ali pa če postavim na prvo mesto kriminalistiko, kot to odseva naslov revije, torej kriminalistike in sorodnih znanosti. V zadnjem obdobju je bilo več prispevkov o policijski dejavnosti na splošno kot o kriminalistiki in razvoju kriminalističnega preiskovanja in raziskovanja. Poleg kriminalističnih prispevkov smo objavili tudi nekaj forenzičnih člankov, ki so osvetlili in obogatili naravoslovne ter

tehnične vidike preiskovanja kaznivih dejanj in dokazovanja krivde v kazenskih postopkih.

Revija je do današnjih dni ostala zunaj polja politike, saj je, kot je pred dvajsetimi leti napisal Pečar (1999), načeloma znano, da je »kriminalno vedno tudi politično«. Ob tem bi dodal lastno opažanje, da smo v reviji objavljali poleg empiričnih izsledkov na ozkih področjih tudi prispevke, ki družbeno kritično ocenjujejo stanje duha v družbi in vplive družbenoekonomskih razmer na deviantnost kot tudi na odzivanje nanjo. Skratka, prispevki v reviji zrcalijo številne in različne poglede na vzroke in posledice kriminalitete ter odzive nanjo. Dvajset let kasneje lahko pritrdim, da je Revija za kriminalistiko in kriminologijo »policijska revija«, podprta z znanostjo, ki je ostala zunaj »politične sumničavosti«, kot je ta odnos poimenoval Pečar (1999). Veliko prispevkov, objavljenih v reviji, je imelo kriminalitetnopolitične implikacije. Vplivi na odločitve ustvarjalce politik o tem, ali jih bodo upoštevali pri ustvarjanju politik omejevanja, obvladovanja in preprečevanja kriminalitete, so bili različni.

Članki, objavljeni v reviji že od samega začetka, predstavljajo vrh dosežkov pri raziskovanju na področju kriminologije in analize prakse družbenega nadzorstva. Na začetku je revija objavljala tudi prevode del najbolj pomembnih mednarodno vplivnih kriminologov in drugih strokovnjakov, kasneje pa tudi kritične analize prakse spreminjajočih se oblik nadzorstva, kriminološke teorije in številne teme s področja odklonosti, kriminalnosti in odzivanja na kriminaliteto, od ozkih individualnih, skupinskih do družbenih perspektiv. Revija je vsa leta spremljala razvoj kriminološke misli in raziskovanj na področju kriminologije. Kriminalistika je bila zastopana le občasno, vendar so tudi ti prispevki prinašali pomembne vsebine, ki so bile aktualne v določenem času, nekatere pa so univerzalne oziroma zimzelene. Še posebej bi omenil pomen prispevkov, ki so poudarjali humanistične vrednote in izogibanje uporabi privlačnih, vse bolj represivnih metod, do katerih privedejo procesi sekuritizacije, populistično odzivanje na kriminaliteto in pozivi k vse bolj represivnemu delovanju kazenskega pravosodja z nekritičnim usmerjanjem k določenim skupinam ljudi ali posameznikom.

Moji predhodniki v uredniškem odboru so me v preteklosti večkrat opomnili, da se je Revija za kriminalistiko in kriminologijo v desetletjih obstoja pogosto srečevala s finančnimi težavami, vendar so z vztrajnostjo in veliko dobre volje te težave rešili tako, da razen kakšne manjše zamude pri izhajanju revije v vseh teh letih drugih težav pravzaprav ni bilo. V zadnjih dvajsetih letih, kljub ekonomski krizi, z izdajanjem revije nismo imeli težav, je pa izdajatelj uknil plačevanje avtorskih honorarjev piscem člankov. Tekoče iz-

dajanje revije je rezultat dobrega sodelovanja med uredniki in izdajateljem, dejavnimi člani uredniškega odbora ter vsemi sodelavci revije, ki so pomagali pri tehničnem urejanju, recenziranju prispevkov in seveda tudi lektoriranju. Omeniti je treba tudi kakovost prevodov povzetkov člankov v angleški jezik, ki so bili vsa leta odlični, tako da so lahko tuji bralci spremljali razvoj kriminološke znanosti na Slovenskem. Ne nazadnje pa so bili v preteklosti objavljeni tudi prevodi znanih tujih kriminologov, tako da so se slovenski bralci seznanili s trendi na področju kriminološke misli. Izhajajoč iz misli ob prehodu iz revije Kriminalistična služba v Revijo za kriminalistiko in kriminologijo, da bomo svoje delo nadaljevali v zavesti, da s tem prispevamo k razvoju naše še mlade kriminološke znanosti in k njeni afirmaciji doma in v svetu, smo leta 2013 začeli izdajati eno številko revije na leto v angleškem jeziku, kar pomembno prispeva k vidnosti revije v mednarodnem znanstvenem in strokovnem okolju. Z uvrstitvijo v Social Science Citation Index (področje Criminology & Penology) in Scopus je revija v družini, kjer prevladujejo ameriške in angleške revije, izjeme so le ena francoska, ena nemška in naša revija v slovenščini.

Bila so tudi obdobja, ko je vladalo prepričanje, da revija služi izključno raziskovalcem. Tudi te dileme smo z uredniško politiko delno presegle z intenzivnejšim vključevanjem piscev iz prakse in sodelovanjem med raziskovalci in praktiki pri objavljanju skupnih prispevkov (tudi v tej številki – o praksi in raziskovanju v kriminalistiki). Z uvedbo številke v angleškem jeziku smo mednarodni strokovni in znanstveni javnosti po svetu sporočili, da imajo študije na področju odklonskosti, kriminalitete, obravnavanja storilcev in žrtev, obvladovanja kriminalitete, razumevanja vloge neformalnega in formalnega nadzorstva in kriminalitetne politike pomembno vlogo v slovenski družbi in da smo odprti za razprave, ki presegajo nacionalne okvirje. Še več, revija je tudi spremljevalka raziskovalnega dela na vodilnih slovenskih raziskovalnih institucijah in univerzah pa tudi dokaz, da so v slovenski policiji in pravosodju vsekakor prisotna prizadevanja, da z znanjem podpro odzivanje na odklonskost, kriminaliteto, policijsko dejavnost, dejavnost pravosodja, izvrševanje kazenskih sankcij in drugih nadzorstvenih dejavnosti. Vseh teh prizadevanj ne moremo izvzeti iz širšega družbenega, političnega in ekonomskega konteksta.

Bralcem, ki se še niso imeli priložnosti v popolnosti seznaniti z Revijo za kriminalistiko in kriminologijo, priporočam, da si preberejo tudi starejše prispevke, ki so objavljeni v arhivu revije. Ti pričajo o zakladnici slovenskega kriminološkega in kriminalističnega raziskovanja, ki jo predstavlja tudi naša revija z dolgoletno tradicijo, ki ji skoraj ni para daleč naokrog, tudi v bolj razvitih akademskih okoljih.

To, kar lahko z gotovostjo trdim, poln vtisov po ponovnem prebiranju prispevkov, je, da je Revija za kriminalistiko in kriminologijo biser, ki odseva kriminološka, viktimološka, penološka, kriminalitetnopolitična in družbenonadzorstvena znanja, vključno s policijskimi, kriminalističnimi in drugimi perspektivami v več kot polovici stoletja. Uspelo nam je ustvariti revijo, ki se ponaša z dolgoletno tradicijo in je odprta za objavlanje prispevkov o novih spoznanjih, najsi bodo ta teoretična ali empirična, univerzalna ali partikularna, »mainstream« ali družbeno kritična.

Zdaj je čas za slavje, pohvale, zahvale, trenutke zadovoljstva, saj je zajadrati v sedemdeseto leto izhajanja Revije za kriminalistiko in kriminologijo velik podvig, ki priča o učenju, znanju, predanosti, vztrajnosti in tradiciji slovenske kriminološke in družbenonadzorstvene misli. Vsekakor pa je zdaj tudi čas, da si vzamemo trenutek za razmišljanje o tem, kje smo bili, kje smo in kam želimo. Dobro bi bilo povprašati bralce, kako ocenjujejo revijo. Vprašanja o prihodnosti kriminološkega raziskovanja, raziskovanja policijske dejavnosti, kriminalistike, kazenskega pravosodja in izvrševanja kazenskih sankcij ter kriminalitetnih in kaznovalnih politik, ki jih poudarjajo avtorji prispevkov v tej številki, v današnjem času vse večjega populizma, so na mestu. Še več, v času svetovnega spleta se resničnosti prepletajo hitreje in močnejše kot kadar koli prej, dostopnost do informacij je takojšnja, a hkrati je vprašljiva njihova kakovost. Veliko izzivov je tudi pri razumevanju in uporabi novih tehnologij. Na koncu pa, seveda, pridemo spet k človeku, njegovemu vedenju in odzivanju na različne pritiske, stiske, njegove motive ... Za vse to je pomembno znanje, ki presega stereotipe in predsodke, populizem in različne manipulacije (npr. t. i. fake news).

Urejanje revije bo tudi v prihodnje, kot je to bilo običajno za vsa leta od njenega začetka, označevalo vztrajno, strokovno in odgovorno delo urednikov in članov uredniškega odbora ter recenzentov. Tudi v prihodnosti želim, da ostane Revija za kriminalistiko in kriminologijo središče razprav o družbenem nadzorstvu, odklonskosti in kriminaliteti ter razumevanju in omejevanju kriminalitete, delovanju policije, kriminalističnem preiskovanju, kazenskem pravosodju in izvrševanju kazenskih sankcij – najsi bo to iz teoretičnih, empiričnih, kriminalitetnopolitičnih ali prakseoloških perspektiv v Sloveniji in širše. Revija za kriminalistiko in kriminologijo je že pred leti preseгла nacionalne okvirje in postala mednarodna, kar je izjemen dosežek za »policijsko« revijo, ki se je v zadnjih sedemdesetih letih razvila iz internega »strogo zaupnega« glasila kriminalistične službe v moderno znanstveno in strokovno revijo.

Literatura

- Pečar, J. (1969). Dvajset let Revije za kriminalistiko in kriminologijo. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 20(3), 135–137.
- Pečar, J. (1999). Petdeset let Revije za kriminalistiko in kriminologijo. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 50(4), 289–291.
- Uredništvo. (1959). V deseto leto! *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 10(1), 1.